

Йордан Йовков

Разплата

Заваля дъжд и в полусрутения навес, останал от изгорялата мелница на Хавезов, извън селото, сред къра, взеха да прибягват, за да се подслонят, мнозина, които бяха работили наблизко. Последен, доста поокъпан, пристигна Давид и видя, че отвън пред навеса бяха оставени на дъжда два плуга, и двата впрегнати с по два коня и два вола, а вътре имаше вече пет-шест души, всички млади хора, които бяха се събрали накуп и ниско си шушукаха. Щом ги видя, Давид разбра, че случайно или нарочно, тук бяха се събрали всички тия селски ергени, които неотколе бяха замесени в една весела история около един откраднат петел.

– Добър ден, юначета! – поздрави Давид, като тръскаше калпака си и оглеждаше младите със засмени очи – той беше веселяк и обичаше да се закача. – Какво бе, какво кроите? Пак някой петел ли?

Само един от ергените, нисък, тантурест, се пообърна и сърдито погледна Давида изпод вежди. Останалите сякаш дори не забелязаха, че е дошел човек, и продължиха да си шепнат. Давид не посмя да иде поблизо до тях и остана настрана. „Хващам се на бас – помисли си той, – че тия хайдамаци приказват за Чокоя. Кой знае каква примка му кроят!“ Една червена светкавица като огън светна в очите на Давида, изтреща гръм и дъждът още по-силно зашушурка по покрива на навеса. Давид се загледа в дъжда, но се послушваше и гледаше да долови нещо от разговора на младите.

Колкото и да беше любопитен, той не разбра за какво си приказват, но чу, че често споменават името на Чокоя. Петър Мънзов Чокоя беше един котленец от тяхното село, човек с объркани сметки и малко земя, но много обичаше да се докарва като голям чифликчия, затуй и баха го кръстили Чокоя. През денеси, една вечер, той чува, че се разкрякали кокошките му в курника, изскача, както си бил по чорапи, и стиснал крадеца, но той се изскубнал, а оставил в ръцете му петела, с извърната глава, удушен. На сутринта злосторниците – същите тия момчета, които Давид гледаше пред себе си, – бяха арестувани и най-веселото от всичко беше туй, че докато ги водеха насам-натам да ги разследват, да оглеждат мястото, да разберат кое как е било, даваха петела, разперушишен и изстинал, да го носи ту тоз, ту онзи от ергените, поред. Смя се, дето се казва, цяло село.

Чокоя много обичаше тия работи. Нарочно оставяше градината си недобре заградена, та като влезеше някое прасе, веднага заявяваше в общината големи вреди и загуби и, накрай, за да не доде работата до съд, потъкмяваше се със стопанина на прасето, но му вземаше две-три крини жито. И все в неговите ниви влизаше добитък, все негово нещо ще се

открадне, все него ще обидят и ще му се заканват. От всеки такъв случай Чокоя завеждаше по едно съдебно дело и на първото или второто отлагане, а често и преди още да се гледа, потъкмяваше се с виновния и му вземаше пак някоя крина храна.

Това му стана като занаят. И най-чудното беше туй, че свадлив, със зъл, дързък език, скаран с толкова хора, той все пак се отървяваше и от най-опасните положения излизаше здрав и читав. И такъв беше изпаднал, налудничав, а беше сроден с богати, предни хора – жена му беше разумна, добра, с явни останки от някогашната си красота. Каква е била тя, се виждаше от Аспасия, балдзата на Чокоя, която лятно време прекарваше в селото – хубаво, весело момиче, тънко, чернооко. Като додеше в село, биваше бяла и червена като ябълка, а после изгаряше на слънцето и ставаше черна като циганка. Нея я знаеха и децата от селото.

Спря дъждът и всички, които бяха в навеса, излязоха навън. Конете и воловете от двата плуга, които бяха стояли на дъжда, бяха мокри като мишки. Полето беше заляно от вода. Облакът се тъмнееше сега към селото и нататък гърмеше. Давид метна косата на рамо и се нагани да си върви, но не можа да се удържи и пак хвърли една закачка към младите:

– Какво бе, какво решихте? Коя майка ще плаче?

Ниският тантурест момък сърдито му отвърна:

– Бай Давиде, ти друга работа нямаш ли си?

В същия миг из пътя се зададе един селянин на кон. И той и конят му бяха мокри от дъжда. Наедно с копитата на коня се дигаше като парцали черна, лепкава кал.

– Бай Деньо – обърна се към конника същия младеж. – Коя е оназ каруца, дето иде зад тебе? Кой е той?

– Чокоя е – каза селянинът, като се обърна и погледна назад. – Кончетата му май запрели.

– Сам ли е? Като че има още някой в каруцата?

– Ба, сам е. Отзад има нещо завито в ямурлук, ама трябва да е сол.

Младите хора се спогледаха и, както по-рано, се събраха накуп. Давид не посмя да се закачи повече и си тръгна към село. „Тоя път Чокоя няма да се отърве, ще му съдерат кожата“ – мислеше си той и се усмихваше.

Мина се доста време и каруцата най-после доближи до навеса. Дребните изпотени кончета, прегънати, с наведени глави, с мъка изваждаха краката си из гъстата кал – чуваше се същия звук, като кога вадят тапата от някое шише: шлюп! шлюп! колелата режеха калта надълбоко. С остра жълта брадичка и живи сини очи, Чокоя седеше отпред и

размахваше камшика. Изведнаж той видя, че пет-шест души излязоха от навеса и се спуснаха към него. Той ги позна кои са, разбра, че не мислят нещо добро – всеки един криеше късо дърво зад гърба си. Изглеждаше, че Чокоя много не се уплаши, само замаха по-често с камшика, като подвикваше на конете: „Дий! Хайде, дий!“ Зад него, както беше казал селянинът с коня, имаше нещо, завито с платнище и с един ямурлук – навярно туй беше солта, покрита хубаво, за да не се стопи.

Ниският тантурест момък хвана конете за юздите и, засмян, ги поведе.

– Какво... Какво правиш? Ей-ей! – завика му Чокоя.

– Нищо, бай Петре. Ще изведа конете на по-сухо.

Но вместо на по-сухо място, той го заведе в една изрътена от дъжда трапчина, пълна с пясък и тиня, навлечени от пороищата. Колелата затънаха до главините, конете спряха.

– Идиот! Дурак! Идиот! – развика се Чокоя, замахна с камшика да удари момъка, но тъй си и остана: останалите четири-пет души с дигнати сопн идеха към него. Чокоя пребледня и се вцепени.

Изведнаж платнището и ямурлукът, дето уж беше солта, се подигнаха, свлякоха се и изпод тях се показа бялото лице на момиче, чернооко, хубаво, с лъскава черна коса като смола. Тя се поозърна наоколо, зачуди се от туй, което виждаше, и се засмя:

– А! Спаска! – извикаха двама-трима от младежите и се спряха. Те побързаха да хванат тоягите си тъй, че да не се разбере, че са имали намерение да бият някого.

– Де сме? Аз съм изкарала един сън. Стигнахме ли? – каза момичето. После се наведе, видя как беше затънала каруцата и взе да се смее.

Чокоя беше страшно ядосан.

– Хей слушай... ти, там! – говореше той, като заекваше. – Да вадиш каруцата! Ти я докара тук, да я извадиш! – Но той видя, че го гледат злобни, студени очи и се развика: – Ще ви дам под съд! Всички ви ще дам под съд! Ще ви науча!

Той забърка ту в тоз, ту в оня джоб, като навярно търсеше молив и книга, за да запише имената им.

– По колко рини ще ни вземеш сега, а? – подразни го един.

– Хайдуте! Ще ме нападате, а? От засада ще ме нападате...

Без да губи смеха в очите си, момичето му каза:

– Свако, не се сърди. Нека починат конете.

Тя се обърна, погледна подред всички с чист, спокоен поглед и каза на едно от момчетата:

– Хинчо, какво прави Ненка бре, сестра ти?

После се обърна по-назад и намери още един познат:

– А, Василе! Ти ли си? Ще ходим ли пак на сбор в Спасово? Помниш ли като обърна каруцата, та изтърси момите върху тръните? – И тя се засмя весело, от сърце, както по-рано.

Чокоя не разбра какво стана, но видя, че ергените се струпаха до каруцата, здрависаха се един след друг с момичето, сдържано, свенливо, казваха:

– Добре дошла, Спаске!

Защото момичето в каруцата беше Аспасия, балдъзата на Чокоя. Набитият и тантурест Хинчо се развесели.

– Бай Петре – извика той, – ще извадим каруцата! Ще впрегнем нашите коне. Хайде момчета! Дайте конете! – заповяда той.

Отпрегнаха двата коня от единия плуг – и двата бяха червени, охранени и яки – и ги впрегнаха на чивгар пред конете на Чокоя, като завързаха теглилките за процепа. За да управляват по-добре конете, един от момчетата се качи на левия преден кон, както правят артилеристите. Каруцата не само се измъкна от тинята, но бързо се понесе из калта към селото.

Чокоя се развесели. Той все си мечтаеше, че един ден, когато се оправят сметките му, ще може, както правят истинските чокои, да впрегне в каруцата си два чифта коне, един след други. Ето защо му стана много драго. Двама-трима от момчетата се бяха качили отстрана на каруцата, един отзад. Аспасия се смееше.

– Вие пак ще дадете по една крина зимница – каза по едно време Чокоя. – Много няма да ви взема: по една крина!

– Защо?

– Как защо... Да ме нападате вий мене... от засада... Да вадите револвери...

– Какви револвери? Ти да благодариш, че Спаска се случи с тебе. Револвери?... Я чакай да се разберем. Труп!... Труп!...

Ергените поискаха да спрат каруцата, но Чокоя отстъпи.

– Добре де, нищо няма да ви взема. Прощавам ви! – извика той. – Карайте!

Каруцата потегли по-бързо, ергените се провикнаха. Между силните мъжки гласове, като звънче, се чуваше крехкият смях на Аспасия. Чокоя размаха наляво и надясно шапката си и взе да пее. Запяха и ергените.

Един селянин с коса на рамо се отби настрана от пътя, за да не го

претъпче каруцата. Беше Давид. Той почака, дорде мина каруцата, па наведе глава от учудване.

– И сега се отърва! – каза си той, като мислеше за Чокоя. – Не стига, че ги е надхитрил, а ги кара и да пеят. Бре, че дявол човек!

И той не сме очи от каруцата, докато тя не сигна в село и не изви с четирите си коня пред „чифлика“ на Чокоя.

КРАЙ

Източник: Словото

Набиране: екип на abc дизайн, Иван Иванов, Essme или Елина Мирчева

Публикация

Йордан Йовков, „Събрани съчинения в шест тома“, Том трети; „Български писател“,
С. 1977. Под общата редакцията на Симеон Султанов.

Свалено от „Моята библиотека“ [<http://purl.org/NET/mylib/text/7860>]